

УДК 070.489:796](477-25)"1890/1917"

Юлія Сазонова,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
старший викладач кафедри журналістики
Українського гуманітарного інституту

Зародження та формування київської спортивної преси (кінець XIX ст. — 1917 р.)

У статті розглянуто київську спортивну пресу дореволюційного періоду, визначено її місце у структурі спортивної періодики Російської імперії, виявлено тематичні сегменти, систематизовано спортивні мас-медіа міста, описано тематичну й жанрову палітру видань, їхню специфіку, склад редакцій. Виокремлено типологічні групи київської спортивної преси, визначено її основні завдання, запропоновано періодизацію спортивної періодики Києва дореволюційної епохи та окреслено характерні особливості її функціонування.

Ключові слова: київська спортивна преса, спорт, часопис, автори.

Актуальність дослідження зумовлено тим, що в Україні досі не досліджено київську спортивну пресу дореволюційного періоду в Російській імперії як цілісну систему. Водночас розгляд київської спортивної преси кінця XIX — поч. XX ст. має важливе значення, адже саме перші спортивні часописи Києва заклали міцний фундамент для подальшого розвитку спортивної періодики, довели важливе аксіологічне значення спорту в житті суспільства, стали пропагандистами й агітаторами спортивних змагань, сприяли формуванню когорти спортивних журналістів у місті, були першими взірцями спортивної публіцистики та спортивно-медичної журналістики. Вельми значущим у контексті аналізу київської спортивної періодики є той факт, що один зі спортивних журналів міста набув міжнародного визнання на виставці періодичних видань у Бельгії, що й спонукає вивчити етапи становлення і формування спортивної преси Києва та її місце у структурі спортивної періодики Російської імперії.

Київська спортивна преса була предметом досліджень А. Волобуєвої [2] (тематичний огляд київських спортивних часописів кінця XIX — початку XX ст.), К. Алексеєва [1] (виокремлюючи 11 типів спортивних видань, зокрема кінноспортивні, мисливські, видання з шахів та шашок, водних видів спорту та ін., науковець аналізує головних репрезентантів кожної типологічної групи), А. Приходько [9] (розглянула жанрово-тематичний діапазон і значення київського часопису "Красота и сила" (1913). Проте в зазначених працях висвітлено діяльність лише окремих представників спортивної періодики міста, тому вважаємо за доцільне докладно вивчити київську спортивну пресу того періоду та представити її як систему з характерними ознаками.

Мета статті — дослідити київську спортивну пресу дореволюційного періоду в діяхронічному, типологічному й тематично-жанровому аспектах, визначити основні домінанти її функціонування.

Спортивна журналістика в Україні майже одночасно сформувалася в Києві й Одесі в 1890-х рр. Як зауважував К. Алексеєв [1], на теренах Російської імперії з 1823 р. (часу виходу друком першого спортивного журналу) до 1917 р. функціонувало 197 спортивних видань, більшість з яких публікувалися в Москві, Петрограді, Києві й Одесі. Влада усвідомлювала важливість спорту як чинника зміцнення здоров'я, важливість фізичної культури для забезпечення кадрових потреб військової служби. Л. Чаплинський зазначав, що, сприяючи розвитку спорту і фізичного виховання, держава мала на меті передусім відродження нації [6].

У дореволюційну добу спортивний сегмент був одним з найпоширеніших на медіаринку. Серед провінційних міст Російської імперії найбільше спортивних видань друкувалися саме в Одесі та Києві. Упродовж 1890—1917 рр. у Києві вийшло друком 16 спортивних видань, що становило 8% загального числа спортивних видань Російської імперії та майже третину кількості спортивних мас-медіа України в дореволюційний період. Важливо зазначити, що спортивна преса Києва та Одеси поступалася лише журналістиці Петербурга та Москви (80 та 74 спортивних часописів відповідно).

Історію спортивної преси Києва дореволюційної епохи можна поділити на три періоди:

1. 1893—1904 рр. — початковий етап формування структури спортивної періодики, що розпочався з виходом першого спортивного журналу — "Вестника голубиноного спорта" (1893—1904). Загалом у той пе-

ріод у місті було започатковано чотири спортивних видання: "Спорт" (1897—1899), "Шашки" (1897—1901), "Спорт" (1898), "Вестник спорта" (1902).

2. 1905—1914 рр. — період поширення спортивної преси під час і після Першої російської революції та реформи друку. Тоді було створено 10 спортивних видань: "Иллюстрированный спорт" (1905), "Искусство и спорт" (1907), "Спортсмен" (1909), "Вестник воздухоплавания и спорта" (1910), "Киевский конский спорт" (1912—1916) "Спорт и игры" (1912—1913), "Спортивный курьер" (1912), "Автомобильная жизнь и авиация" (1913—1914), "Красота и сила" (1913), "Спортивно-театральное обозрение" (1913).

Переважали галузеві видання, зокрема за тематичною спрямованістю виокремимо такі групи: 2 видання з кінного спорту — "Спортсмен" (1909), "Киевский конский спорт" (1912—1916); 1 видання з повітроплавання — "Вестник воздухоплавания и спорта" (1910); 1 журнал з автомобілізму — "Автомобильная жизнь и авиация" (1913—1914); 3 спортивно-мистецькі видання — "Иллюстрированный спорт" (1905), "Искусство и спорт" (1907), "Спортивно-театральное обозрение" (1913). У той період зросло значення спорту в житті людства, на сторінках ЗМІ превальювали концепції спорту як здоров'я, розваги та мистецтва, засновувалися журнали театральнo-спортивної групи.

3. 1914—1917 рр. — поступовий занепад спортивної преси внаслідок політичних та економічних трансформацій у житті суспільства (зокрема Першої світової війни та початку милітаризації спорту (1914), що позначилося на тематиці спортивних ЗМІ). У 1914 р. припинила виходити більшість видань попереднього періоду, за винятком журналу "Киевский конский спорт" (1912—1916) (з другого періоду), також започатковано новий часопис — "Киевские бега" (1916).

Розглянемо докладніше провідні спортивні видання Києва кінця XIX — початку XX ст.

Першою ластівкою київської спортивної журналістики став часопис "Вестник голубиноного спорта" (1893—1904). Щомісячник випускало Російське товариство голубиноного спорту. Спочатку редактором був А. Блізнер, з 1900 р. — М. Вольф, з 1902 р. — М. Вознесенський. З № 2 1904 р. часопис виходив під редакцією М. Вольфа і М. Прокоповича.

Товариство голубиноного спорту засновано в Києві 1893 р. Його часопис став першим спортивним виданням такого типу на теренах Російської імперії та єдиним журналом цієї тематики за всю історію спортивної преси України, сприявши популяризації доволі незвичайного виду спорту. Слід зазначити, що журнал набув всесвітнього визнання: автор статті "Из истории отечественного голубеводства" зауважує, що київський часопис нагороджено дипломом на виставці періодичних видань у Брюсселі 1893 р. [5].

У 1897 р. у Києві виходив друком часопис "Спорт" (1897—1899), редактором якого став Б. Токкарський. Ціна журналу на рік становила 10 рублів, періодичність виходу — двічі на місяць. Видання друкували на якісному папері, матеріали супроводжували гарні ілюстрації. Провідна тема — перегони на

бігових конях. Головним відділом журналу був відділ хроніки. Часопис виходив до середини 1899 р.

Як зазначала Н. Стефанків, київський "Спорт" наслідував за зовнішнім виглядом окремі популярні видання подібного типу. Спочатку його тематика торкалася лише кінних перегонів, а згодом й інших видів спорту. За популярністю журнал тривалий час не поступався "Самокату" й "Циклисту". Його обсяг сягав 30—40 ілюстрованих сторінок [10]. Провідне завдання часопису — популяризація здорового способу життя серед населення, поширення ідеї спорту як соціокультурного феномену, про що йшлося в статті "От редакции" в № 1: "Ми шире й від душі бажаємо вам, щоб спорт, тобто розумна й корисна розвага та відпочинок від щоденної життєвої суєти, набув скрізь права громадянства, щоб його визнали суспільство, прийняли школи й ввели в життя не адміністративні заходи, а суспільна свідомість" [8, с. 2]. Це видання було одним з найпопулярніших і найчитабельніших у Києві. Зокрема, К. Алексєєв [1] визнав часопис єдиним провінційним виданням, що посіло гідне місце в історії дореволюційної спортивної преси.

Третім спортивним виданням Києва був вузько-спеціалізований часопис "Шашки" з підзаголовком "Ежемесячный журнал, посвященный изложению и анализу шашечной игры". Часопис був лише четвертим виданням з цього виду спорту за час існування Російської імперії та друкувався впродовж 1897—1901 рр. Порівняно з іншими виданнями означеної тематики він виходив найтриваліше, всього побачило світ 54 номери. Видавцем і головним редактором був П. Бодяньський — видатний російський історик, викладач, пропагандист шашкової гри, який організував чемпіонати Росії, зокрема очні (всеросійський шашковий турнір) і заочний (1896—1899), конкурси рішень завдань та етюдів у журналах, займався шашковою композицією, розробляв теорію гри, зокрема в першому номері журналу надруковано укладені ним "Правила игры в русские шашки". Журнал "Шашки" був приурочений до трьох всеросійських турнірів з шашок, які вперше відбулися 1894, 1895, 1896 рр., а їхнім організатором був П. Бодяньський. На шпальтах часопису друкувалися хронікальні матеріали, партії різноманітних змагань, етюди, задачі, теоретичні дослідження з шашок, бібліографічні портрети та нариси про видатних шашкістів, інформаційні та аналітичні огляди, презентувалися партії з листування, вірші та оповідання про шашкову гру, подавалися конкурси шашкових задач, огляди змісту шашкових відділів в інших ЗМІ. У часопису активно пропагувалися як "русские шашки", так і "столбовые шашки" (так звані "башни или туры"). Видання було призначено для професіоналів і аматорів, які прагнули опанувати гру. З часописом співпрацювали відомі шахісти, зокрема В. Шошин — призер I Всеросійського турніру з шашок 1894 р., який також був видавцем і провідним автором петербурзького журналу "Шашечный листок" (1903) і вів упродовж 1900—1917 рр. шашковий відділ у додатку до журналу "Нива" ("Литературные и популярно-научные приложения"), М. Панкратов — видат-

ний російський шашкіст-теоретик, переможець першого всеросійського конкурсу зі складання шашкових завдань.

Київський часопис залишив помітний слід в історії української спортивної журналістики, оскільки став хронологічно першим і другим загалом періодичним органом за історію спортивної вітчизняної преси, присвяченим суто шашковій грі. Проте практика його видання свідчить, що найдоречнішим є заснування часописів, яким був би притаманний синкретизм шахів і шашок. Саме тому надалі започатковували переважно шахово-шашкові часописи з переважанням відділу шахів: "Шахіст" (1936—1939, Київ), "Ладья. Шахматы. Шашки. Игры" (2001 — до сьогодні, Донецьк) тощо.

Упродовж 1912—1913 рр. у Києві виходив часопис "Спорт и игры" — "еженедельный иллюстрированный журнал всех видов спорта с шахматным отделом". Редактором-видавцем тижневика був Я. Вагнер. У редакційній статті в № 1 серед провідних завдань визначено: "Дати читачам поінформований журнал, який ознайомлюватиме їх зі спортивним життям Києва, Південного краю, Росії та Заходу... Пропагуватимемо ідею фізичного розвитку як найкращу ідею світу, втілення якої приведе людство до моральної і фізичної досконалості, до краси, гармонії і повноти життя. Скрізь будемо розносити ідею фізичного оздоровлення <...>" [7, с. 1]. Контент часопису формувався в рубриках: "Велосипедный спорт", "Воздухоплавание", "Шахматы", "Футбол", "Автомобилизм", "Тяжелая атлетика", "Зарубежная хроника". Всього вийшло друком 27 номерів (9 номерів — 1912 р., 18 номерів — 1913 р.).

У грудні 1913 р. у Києві засновано журнал "Автомобильная жизнь и авиация" (1913—1914) — ілюстроване спортивно-технічне видання, яке одночасно випускали Київський клуб автомобілістів і Київське товариство повітроплавання. Часопис виходив друком 18 разів на рік. Редактор-видавець — В. Топоров, з 1914 р. журнал редагував також пілот-авіатор І. Радзевич. Часопис містив переважно місцеву інформацію про Київський автомобільний клуб, передруковуючи іноді статті з російських часописів "Автомобиль" та "Автомобилист". Окрім автомобілізму, редакція висвітлювала проблеми й досягнення повітроплавання та авіації, друкувала статті про виставки, польоти, змагання. У журналі діяло два відділи: авіації, провідним автором якого був І. Радзевич, та автомобілізму, що містив переважно матеріали одного із співзасновників Київського клубу автомобілістів — Б. Бубнова.

Друк журналу був тісно пов'язаний з розвитком автомобілізму в місті. С. Цалик зауважував: "Автомобильна епоха" в столиці України розпочалася влітку 1897 р. "Саморушні екіпажі" здивували киян. Кожен автомобіль збирав натовпи <...>. Київ настільки "автомобілізувався", що в 1913 р. тут почали видавати ілюстрований спортивно-технічний журнал "Автомобильная жизнь и авиация" з періодичністю 18 разів на рік" [11]. Важливо зазначити, що часопис містив багато профільної реклами. На думку К. Алексєєва [1],

це було характерно для всіх автомобільних видань, оскільки реклама такої дорогої продукції, як автомобілі, давала змогу видавцям, на відміну від іншої спортивної преси, мати належне фінансування.

Характерна ознака видання полягала в його синкретизмі, поєднанні двох видів спорту: автомобілізму та повітроплавання. Загалом у Російській імперії було лише три такі своєрідні видання, одне з яких — київський часопис, створений як офіційний орган автомобільного та повітроплавального товариств. Специфікою його функціонування було рівномірне висвітлення двох видів спорту. Контент формувався у двох відділах — автомобільному та повітроплавальному, які мали такі підрубрики: офіційна, науково-технічна, хроніка, белетристика. Київський журнал набув значної популярності серед читачів, проте припинив існування з початком Першої світової війни.

У 1913 р. відбулася важлива для Києва подія — Перша всеросійська олімпіада, яка сприяла поширенню спорту серед міського населення, популяризації жіночого спорту та висвітленню його в пресі. На той час припадає вихід одного з найчитабельніших ЗМІ дореволюційного періоду київської спортивної преси — журналу "Красота и сила" — офіційного інформаційного партнера Олімпіади, повністю присвяченого іграм.

Журнал "Красота и сила" функціонував протягом 1913 р. (вийшло друком майже 30 чисел), позиціонуючи себе як "Двухнедельный журнал физического воспитания и спорта". З № 4 публікувався з підзаголовком "Официальный орган секций: воздухоплавательной, физического воспитания, спорта и охоты Всероссийск. выставки 1913 г. в Киеве и киевского кружка "Спорт". Видавцями та редакторами часопису були О. Роханський (номери 1—6), а з № 7 — В. Крамаренко та О. Анохін (псевдонім Б. Рос).

Популярність журналу зростала завдяки його авторам — провідним фахівцям України та Російської імперії, серед яких перший голова виконавчого комітету Всеросійського союзу любителів легкої атлетики, відомий пропагандист і організатор фізкультурного руху, член Міжнародного олімпійського комітету, автор першої бібліографії спорту Г. Дюперрон; редактор журналу "Сила и здоровье" Г. Трунн; відомий київський журналіст-публіцист, спортсмен, засновник Київського атлетичного гуртка, лікар Е. Гарнич-Гарницький; відомий атлет, автор популярних книг з важкої атлетики й боротьби, редактор та автор спортивних журналів Москви І. Лебедев; голова Всеросійської спілки важкоатлетів, один із лідерів російського спортивного та олімпійського руху Л. Чаплинський та ін.

Провідним автором видання був його редактор О. Анохін — відомий журналіст, лікар, атлет, засновник і керівник скаутської організації в Києві, видатний теоретик фізичної культури і спорту, голова Київського спортивного товариства й Київського олімпійського комітету, один із провідних авторів петербурзького журналу "Сила и здоровье" (1909—1914), в якому він надрукував цикл статей "Атлетические

беседы". Багато публікацій О. Анохіна з журналів "Сила и здоровье" та "Красота и сила" уміщено в його методичному посібнику "Сила и здоровье для всех" (Київ, 1911). О. Анохіна вважають одним з найвидатніших спортивних журналістів дореволюційної епохи.

Зазначимо, що активну участь у написанні матеріалів для часопису брав відомий український учений, журналіст, педагог і лікар, активний організатор українського спорту В. Крамаренко, котрий, зокрема, надрукував у журналі статті "Путь к физическому совершенству" і "Психофизиология движений". Особливої популярності виданню додали публікації редактора популярних петербурзьких ЗМІ "Иллюстрированный журнал атлетики и спорта" і "Геркулес", відомого журналіста і спортсмена з французької боротьби І. Лебедева.

А. Приходько характеризує цей журнал як "одне з найавторитетніших українських періодичних видань початку ХХ ст." [9].

Прикладом для редколегії "Красоты и силы" слугував французький часопис "La Culture physique". Гаслом журналу став афоризм В. Гете: "Тільки з досконалої сили народжується краса". Концепцію видання чітко викладено у статті "Від редакції" в № 1, в якій О. Роханський зазначив, що тільки "поєднання краси й сили під загальною егідою здоров'я дасть можливість сформувавши фізично розвинену людину" [3, с. 2]. Автор наголошував, що редакція прагне створити для читача незалежний орган фізичного виховання з науково-спортивним відділом. Журнал містив такі рубрики: "Физическое воспитание, образование и развитие в семье и школе", "История, философия, гигиена спорта и спортивная беллетристика", "Биографии спортивных деятелей и библиография их работ", "Виды спорта и спортивные зрелища", "Спортивная хроника в стране и за рубежом", "Обзор спортивной печати", "Советы читателям", "Научные статьи", "В школе", "Жизнь обществ". Особливістю видання була пропаганда жіночого спорту в країні.

Тематика й публікації часопису "Красота и сила" були спрямовані на виконання головного завдання — пропагувати культ красивого, сильного і здорового людського тіла, висвітлюючи найефективніші способи зміцнення й фізичного розвитку організму. Часопис відіграв важливу роль у піднесенні фізкультурно-спортивного руху Києва та заклав фундамент для формування концепції спорту як здоров'я у спортивній пресі України.

Останнім дореволюційним виданням окресленої тематики був журнал "Киевские бега", що виходив друком 1916 р. напередодні перегонів. Видавцем та редактором був В. Пятницький. Усього надруковано 57 номерів.

Висновки. Отже, визначимо характерні особливості київської спортивної преси дореволюційного періоду:

1) спортивна преса в місті сформувалася наприкінці ХІХ ст. разом із першими спортивними товариствами; часописи виходили російською мовою;

2) спортивна періодика формувалася доволі інтенсивно. Від початку становлення була представлена як універсальними (загальнотематичними), так і вузькоспеціалізованими часописами;

3) основні тематичні сегменти галузевої спортивної преси: видання з кінного спорту, автомобілізму, повітроплавання, шахів, голубиноного спорту. Найширше у періодиці Києва представлено ЗМІ з кінного спорту (чотири видання), які мали неабияку популярність, оскільки цей вид спорту був невіддільною частиною військової підготовки, фізичного виховання воїна;

4) спортивну пресу Києва можна розподілити на кілька типологічних груп: спортивно-медична (журнал "Красота и сила"), театральньо-спортивна ("Искусство и спорт", "Спортивно-театральное обозрение"), науково-популярна ("Вестник воздухоплавания и спорта"), спортивно-господарча ("Вестник голубиноного спорта");

5) у спортивних ЗМІ Києва переважно висвітлювалися такі види спорту: кінний, автомобілізм, повітроплавання, велосипедний, водний, легка атлетика, тобто найбільше пов'язані з армією та військовою справою. Окрім того, у спортивній пресі Києва вперше широко популяризувався жіночий спорт;

6) спортивні ЗМІ того періоду виходили друком нетривалий час — від одного до трьох років — через низку причин: а) Україна перебувала у складі Російської імперії, маючи статус провінції, що ускладнювало випуск спортивних видань і зумовлювало потребу дислокації цих мас-медіа в Москві та Петербурзі; б) у видань була нечисленна читацька аудиторія, оскільки тоді мало хто усвідомлював значення спорту в житті людства. Лідерами київської спортивної преси аналізованого періоду були часописи "Вестник голубиноного спорта" (1893—1904), "Шашки" (1897—1901), "Киевский конский спорт" (1912—1916);

7) видавцями, редакторами та журналістами спортивної періодики були переважно спортсмени. Слід зазначити, що у формуванні спортивної преси Києва важливу роль відіграли провідні журналісти та видавці спортивних ЗМІ Москви й Петербурга — Г. Дюперрон, В. Шошин, Г. Трунн, І. Лебедев та ін.;

8) у спортивних мас-медіа превалювали концепції спорту як розваги, мистецтва та здоров'я. Дореволюційна спортивна журналістика реалізовувала насамперед три завдання: просвітницьке (популяризація здорового способу життя), пропагандистське (пропаганда нових видів спорту, навчання їхній методиці читачів, промоція спортивних товариств і клубів) й організаційну (участь у організації спортивних змагань);

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні наступних періодів розвитку спортивної преси в різних регіонах України. Найважливішими напрямками дослідження спортивної періодики вбачаємо компаративний аспект, що полягає в порівняльному аналізі еволюції та тенденцій розвитку української спортивної періодики різних епох, і персоналізований аспект, який полягає в ґрунтовному аналізі творчості видатних спортивних журналістів різних історичних періодів.

Список використаної літератури

1. Алексеев К. А. Спортивная пресса России XIX — начала XX вв.: историко-типологический анализ : дис. ... канд. филол. наук: 10.01.10 / Константин Александрович Алексеев. — СПб, 2008. — 257 с.
2. Волобуєва А. М. "Служіння красі людського тіла": видання про фізичну культуру та виховання кінця XIX — початку XX ст. / А. М. Волобуєва // Образ. — 2008. — Вип. 9. — С. 80—84.
3. Вступительная статья // Красота и сила. — 1913. — № 1. — С. 2—3.
4. Голощапов Б. Р. История физической культуры и спорта : учеб. пособ. / Б. Р. Голощапов. — Москва : Академия, 2005. — 312 с.
5. Из истории отечественного голубеводства. — Режим доступа: <http://archivedove.narod.ru/history/1.htm>. — Загл. с экрана.
6. История физической культуры и спорта / Под ред. В. В. Столбова. — Москва : Физкультура и спорт, 1983. — 359 с.
7. Наши цели и задачи // Спорт и игры. — № 1. — 1912. — С. 1.
8. От редакции // Спорт. — № 1. — 1897. — С. 2.
9. Приходько А. И. Журнал "Красота и сила" (1913 г.) и его роль в развитии общественного физкультурного движения в Украине / А. И. Приходько // Педагогика, психология и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта. — 2007. — № 12. — С. 118—122.
10. Стефанкив Н. Специфика советской спортивной журналистики на примере журнала "Физкультура и спорт" (1922—1990) / Н. Стефанкив // Дипломная работа: ХНУ им. Каразина. — Харьков, 2004. — 90 с.
11. Цалик С. Автомобильная эпоха в Киеве / С. Цалик. — Режим доступа: http://www.oldkiev.info/chudo_tehniki/pervie_auto_v_Kieve.html. — Загл. с экрана.

В статье рассмотрена киевская спортивная пресса дореволюционного периода, определено её место в структуре спортивной периодики Российской империи, выявлены тематические сегменты спортивной прессы, систематизированы спортивные СМИ города, описана тематическая и жанровая палитра изданий, их специфика, состав редакций. Обозначены типологические группы киевской спортивной прессы, определены её основные задачи, предложена периодизация спортивной периодики Киева дореволюционной эпохи и обозначены характерные особенности её функционирования.

This article describes the Kiev sports press pre-revolutionary period, its place in the structure of sports periodicals of the Russian Empire is certain, the thematic segments of the sports press is identified, the sports mass-media of city are revealed, the thematic and genre palette of editions, their specificity, the structure are described. Typological groups of the Kiev sports press are designated, certain its primary goals, it has been suggested a periodization of the sports periodical press of Kiev of the pre-revolutionary epoch and prominent features of its functioning are designated.

Надійшла до редакції 17 лютого 2017 року

УДК 050.48:37](477.53)"1918"

Віра Іващенко,
старший науковий співробітник
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Проблемно-тематична спрямованість статей педагогічного часопису "Нова школа" (за 1918 рік)

Акцентовано увагу на педагогічних періодичних виданнях 1918 р. як джерелі дослідження проблем з історії педагогіки та освіти в регіональному вимірі. Доведено, що окремі номери часопису "Нова школа" містять багатий практичний матеріал не лише для дослідження становлення й розвитку вітчизняної науки про виховання і навчання, а й для з'ясування практичних аспектів викладання окремих предметів у початкових навчальних закладах Полтавської області у складних умовах становлення української державності.

Ключові слова: педагогічна періодика, Полтавщина, дидактично-методичні публікації, історія педагогіки.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення дослідження проблем розвитку української освіти та наукової думки в педагогічній пресі минулого набуває особливого значення, оскільки на той час вона була найоперативнішим і чи не єдиним джерелом інформації, пропаганди нових знань, ідейного впливу на широкі верстви населення України доби національно-визвольних змагань [6, с. 1]. Теза відомого педагога

Ф. Фребеля, який стверджував, що "існує час, коли освіта стає в центрі суспільної уваги", якнайкраще характеризує ставлення до національної освіти в аналізований період [22, с. 160]. Матеріали психолого-педагогічних часописів 1917—1919 рр. відображають етапи становлення української державності, законодавчі й концептуальні засади розвитку освіти новостворених державних інституцій того періоду, котрі